

EL GRUP CATALÀ DE SOCIOLINGÜÍSTICA I EL SEMINARI INTERNACIONAL DE SOCIOLINGÜÍSTICA DE PERPINYÀ (JULIOL DE 1977) *

Antoni BADIA I MARGARIT

1. INTRODUCCIÓ

1.1. Del 18 al 30 de juliol de 1977 tingué lloc, a la Universitat de Perpinyà, un Seminari Internacional de Sociolingüística, organitzat per la mateixa Universitat que n'era l'amfitriona (en el seu Institut de Recherche en Sciences de la Communication et de l'Éducation, de la Facultat Pluridisciplinària de Ciències Humanes i Socials de Perpinyà), pel Research Committee on Sociolinguistics (de la International Sociological Association) (RCS), pel Centre Mondial d'Information sur l'Éducation Bilingue i pel Grup Català de Sociolingüística.

Ara bé, com és sabut, res no s'improvisa. Totes les coses esdevenen realitat després d'una gestació més o menys laboriosa. Els precedents del Seminari de Perpinyà no havien d'ésser cap excepció, i, en efecte, venien de lluny: fou dins el Curs Internacional de Sociolingüística, tingut a Diepenbeek (al Limburg belga), entre juliol i agost de 1974, sota els auspicis de l'European Institute of Applied Linguistics (i que era, per cert, el primer curs d'aquesta mena que hom organitzava a Europa), que Lluís V. Aracil concebé la idea de convocar un Seminari Internacional de Sociolingüística al Sud-oest d'Europa, dins el domini lingüístic català i justament al nord de l'Albera. En el decurs de les jornades del VIII^è Congrés Mundial de Sociologia (Toronto, agost del mateix any 1974), Aracil, ja en la seva qualitat de vice-president del Research Committee on Sociolinguistics —càrrec per al qual acabava d'ésser elegit a Toronto mateix—, confià la idea a Domènec J. Bernardó, el qual l'acollí favorablement. Pocs mesos després, a l'octubre del 1974 encara, Aracil discutia el projecte a Brusselles i a Lovaina amb Albert Verdoodt, president del RCS, que l'aprovà en principi.

Com és fàcil de comprendre, la preparació fou llarga i delicada, per tal com calia lligar molts caps. El Grup Català de Sociolingüística hi dedicà molta atenció dins les seves reunions habituals (i sobretot ens

* Vaig publicar una notícia informativa del Seminari de Perpinyà, que era, de fet, un resum del present article, a *Serra d'Or* (Montserrat), octubre de 1977, pàgs. 19-22.

n'ocuparem —ultra els esmentats Aracil i Bernardó— Francesc Vallverdú, Anna Moll, Gentil Puig, Joaquim Torres i jo mateix). Amb el fi d'assegurar l'organització, els treballs i els resultats del Seminari, projectat per a l'estiu de 1977, hom el féu objecte d'una reunió internacional preparatòria, tinguda l'any anterior, també a Perpinyà i també al mes de juliol, la qual definí els mètodes i els objectius del Seminari, tot deixant un marge de llibertat molt ampli als participants. En una mena de distribució de papers dels organismes i institucions que, d'una manera o altra, havien d'intervenir en el desenvolupament del Seminari, durant la dita reunió preparatòria (1976) fou convingut que el Seminari seria convocat a iniciativa del Grup Català de Sociolingüística i sota els auspicis del Research Committee on Sociolinguistics i del Centre Mondial d'Information sur l'Éducation Bilingue, mentre que l'Institut de Recherche en Sciences de la Communication et de l'Éducation (de Perpinyà) i el mateix Centre Universitari de Perpinyà en fornirien la infraestructura.

1.2. El Seminari estava dedicat a problemes generals de sociolingüística. A grans trets, podríem dir que l'interès hi era concentrat entorn d'alguns temes típics de l'ús de les llengües, de la definició de continguts de la sociolingüística, dels seus mètodes de treball i de les actituds dels sociolingüistes davant els problemes de l'home dins la societat. Una temàtica general, destinada a tots els qui conreen la sociolingüística en ella mateixa, per damunt de totes les seves concrecions i aplicacions específiques. Això implicava una assistència d'especialistes de tot arreu. I, en efecte, el Seminari fou internacional de debò. Hi concorregueren nord-americans (de Califòrnia, Texas, Colorado, Nova York, Ontàrio i Québec), gent de diversos racons d'Europa (Escòcia, Anglaterra, Dinamarca, Alemanya, Països Baixos, Bèlgica, França, Itàlia, Portugal, Hongria, Iugoslàvia, Bulgària), europeus que han treballat o treballen a terres africanes (Ghana, Txad, Ruanda, Tanzània), etc. Remarquem que Israel i el Vietnam també hi foren representats. I, no caldria dir-ho (per tal com això ja es desprèn de tot l'article present), tampoc no hi mancaven participants dels Països Catalans (i, de fet, n'hi havia de la Catalunya del Nord, del Principat, del País Valencià i de les Illes).

La diversitat indicada posà, d'entrada, el problema de les llengües de treball. Es tractava, a fe, d'un problema precisament sociolingüístic. Hom es valgué del francès i de l'anglès, pràcticament intelligibles per a tots els participants. Tanmateix, en realitat, no deixà d'haver-hi algunes discussions trilingües, i en aquests casos la tercera llengua fou la catalana. En general, el nivell de comunicació i interacció fou molt satisfactori.

Quant a l'indret concret on fou celebrat, haig de dir que el Seminari de Sociolingüística havia de fer-se, evidentment, en un lloc o altre, i, en el cas present, fou escollida la ciutat de Perpinyà. Nogensmenys, i com ja es comprèn per tot el que precedeix, no es tractava, en principi, de cap reunió de sociolingüística catalana, i, de fet, hi hagué una sola comunicació de tema català.¹ Tanmateix, atès que hi assistien —com acabo

¹ Fou la de David GOLD (Haifa), «Guidelines for the Study of Catalanic and Aragonic» (el qual entén, amb aquests dos termes, el català i l'aragonès que empraven els jueus medievals catalans i aragonesos, respectivament).

de dir— diversos sociolingüistes catalans, i que la llengua catalana presenta gairebé sistemàticament exemples correctes i cridaners de qual-sevol qüestió de sociolingüística, el tema del català hi apareixia molt sovint durant les discussions, i fins i tot, com dic, el català hi esdevingué ocasionalment llengua de debat.

1.3. El seu contingut òbviament general no vol dir que el Seminari no fos d'enorme interès per als sociolingüistes catalans. Ben al contrari. Les jornades de Perpinyà els han fornit un enriquiment considerable. D'antuvi, per constatar que un seguit de dificultats, que de vegades faríem massa exclusivament nostres, són dificultats que hom retroba pertot arreu. Després, perquè, en una avinentesa així, a cada moment brollen novetats (en forma de temes de treball, d'anàlisi de fets de llengua, d'angles de consideració), que poden ésser incorporades al fons de dades ja existent. En tercer lloc, i sobretot, i mirant ara de cara endins (de cara a la realitat de la llengua catalana, sempre en situacions conflictives; de cara a la sociolingüística catalana, tot just en curs d'estructuració i d'afiançament; àdhuc de cara al mateix Grup Català de Sociolingüística, que no deixa de debatre's amb qüestions i amb hesitacions), una reunió com el Seminari de Perpinyà constitueix un esdeveniment crucial, que cal aprofitar per a revisar punts de vista, per a envigorir la cohesió del Grup, i per a fer-ne més eficaces les tasques. Recordem, si no, l'experiència de la sessió sobre Sociolingüística Catalana, al VIII^è Congrés Mundial de Sociologia (Toronto, agost de 1974).² Ja la preparació de la sessió, durant llargues mesades (selecció i atribució dels temes de les comunicacions; canvis d'impressions mentre les elaboràvem; projecte del desenvolupament de la sessió), però sobretot l'estada a Toronto (realització de la sessió; participació a la resta del Congrés; converses i canvis d'impressions amb sociolingüistes de diversos països), i el «post-Congrés» (funcionament més regular del Grup; preparació dels *Treballs* o TSC; la nostra col·laboració al Congrés de Cultura Catalana), tot plegat fa veure com el Congrés de Toronto tingué una influència decisiva en l'orientació i en les activitats dels sociolingüistes catalans. És d'esperar, doncs, que el Seminari de Perpinyà incidirà novament en la vida del Grup Català de Sociolingüística, en el sentit que aquest se'n sentirà ajudat respecte als plantejaments fonamentals (què és el Grup, com viu, què fa, què pot fer, què cal que faci, etc.), en especial al moment que són fàcils de preveure l'escomesa i el desplaçament d'una veritable «política lingüística» entre nosaltres...

2. EL SEMINARI I EL RESEARCH COMMITTEE ON SOCIOLINGUISTICS

2.1. Una part del Seminari Internacional de Perpinyà consistí en una Taula Rodona del Research Committee on Sociolinguistics, organitzada pel seu president, Albert Verdoodt, i consagrada a temes més estrictament

² Vegeu-ne la crònica apareguda a *Serra d'Or* (Montserrat), abril de 1975, pàgs. [227] 35 - [228] 36, i als *Treballs de Sociolingüística Catalana, 1 (1974-1976)* (València, 1977), pàgs. 9-13. [Ací aquesta publicació serà citada abreujadament: TSC.]

científics. Entre les diverses comunicacions, la de Verdoodt fou una exposició dels resultats provisionals d'una enquesta sobre la substitució lingüística. Aracil hi presentà després el seu article «Substitució lingüística» (destinat al *Diccionari de Ciències Socials*, que hom prepara a Barcelona). Tot i que alguns investigadors la desenfocuen frívolament, la substitució és sens dubte un gran tema central de la sociolingüística.

Potser cal afegir ací que, en una reunió *ad hoc* en la qual hom presentà i comparà programes acadèmics de sociolingüística ensenyats a diversos indrets d'Europa i de Nordamèrica, el que Lluís V. Aracil segueix a la Universitat de Barcelona, del 1976 ençà, destacà per la seva coherència i amplitud. Naturalment, el fet que una sociolingüística seriosa i d'avantguarda sigui explicada *en català* té un significat sociolingüístic que colpí els col·legues. Alguns en tragueren en veu alta la conclusió que «caldrà aprendre català!».

2.2. Ultra la Taula Rodona, oberta a tothom, hi hagué reunions de treball dels membres del *Board* del Research Committee on Sociolinguistics que havien vingut a Perpinyà (Albert Verdoodt, Edward Rose, Jonathan Pool i Lluís V. Aracil). Quan hom hi discutí les pròximes eleccions per a renovar els membres del *Board*, el professor Rose proposà vigorosament la candidatura d'Aracil a la presidència. Si aquest propòsit s'acomplia, Lluís V. Aracil, que el 1974 havia estat elegit vice-president segon del RCS (càrrec que ocupa en l'actualitat), el 1978 n'esdevindria el president. No cal dir com això favorejaria granment la sociolingüística catalana, tant en el terreny del seu prestigi com en el de les seves activitats futures. La iniciativa de Rose no feia sinó confirmar la realitat de les tendències manifestades dins el Seminari de Perpinyà. Val a dir que el contrast més profund no fou pas entre la sociolingüística catalana i les altres, sinó entre maneres d'entendre i conrear la sociolingüística. Sembla, en efecte, que hi ha una oposició creixent entre dues grans orientacions: la democràtica i la tecnocràtica. La sociolingüística del Grup Català de Sociolingüística es troba en un costat de la dita oposició, i, per cert, en molt bona companyia. De fet, l'actuació del nostre Grup dins el Seminari reeixí, si més no, a conscienciar els col·legues aplegats a Perpinyà.

De més a més, l'oposició ideològica no és pas simplement «política». És natural que la sociolingüística tecnocràtica sigui una mera tècnica aplicada, sense cap teoria pròpiament dita. En canvi, la sociolingüística democràtica reclama naturalment una visió global i penetrant.³ El fet és que les mateixes discussions havien produït un estat de consciència que conduïa, de manera ben natural, a projectes d'organització. I així fou: el tema de les darreres reunions fou la idea d'una «Xarxa Sociolingüística» centrada al Sud-oest d'Europa i destinada a promoure la cooperació entre els investigadors que volen mantenir-se independents dels grans poders polítics i econòmics. Hom no descarta que aquests poders vulguin em-

³ Cf. la comunicació de Lluís V. ARACIL, «Sociolingüistics: Revolution and paradigm», presentada al VIII Congrés Mundial de Sociologia (Toronto, 1974). N'hi ha una versió francesa recent: «La sociolinguistique: révolution et paradigme», dins *Langage et Société*, n. 2, Paris, octubre 1977, pàgs. 3-16.

parar-se del Research Committee on Sociolinguistics, i la «Xarxa Sociolingüística» podria ésser-ne, aleshores, una alternativa. Domènec J. Bernardó assumí la responsabilitat de promoure el projecte.

3. LA LLENGUA CATALANA DINS EL SEMINARI

3.1. Com dèiem (§ 1.2), el Seminari de Perpinyà estava dedicat a temes generals de sociolingüística, i, en aquest sentit, restava una mica al marge de les llengües concretes, si doncs no tenim en compte les exemplificacions, obligadament fetes, en cada cas, a base de la llengua més adequada. Això no obstant, el Seminari hauria caigut en una contradicció greu si no hagués pres gens en consideració la situació lingüística del mateix indret on es desenvolupaven les seves tasques (la Catalunya del Nord, i més concretament Perpinyà), sobretot perquè és un territori de conflicte lingüístic entre el català i el francès. De més a més, no hem d'oblidar que el Seminari se celebrava a la mateixa institució on són promoguts treballs remarcables de sociolingüística catalana.

Per tant, és obvi que el Seminari de Perpinyà no podia ni volia deixar de prendre contacte amb la realitat lingüística immediata. D'altra banda, durant els dies de la seva activitat, s'esqueia la commemoració de la Pau i Treva de Déu (signada el 1065, i tinguda pel millor precedent de la convivència i del respecte als drets humans), commemoració que, com és sabut, es fa al poble de Toluges, a tocar de Perpinyà. Enguany les dates eren els dies 23 (dissabte) i 24 (diumenge), que constituïen l'únic cap de setmana enmig del Seminari.

I bé, el Seminari de Sociolingüística considerà com una activitat seva l'assistència a les festes de Toluges, i s'hi traslladà corporativament. Així els participants, fossin del país que fossin, pogueren viure'n l'ambient: el clima popular, els actes de commemoració, les sardanes i les altres manifestacions folklòriques, el dinar de germanor, el col·loqui o debat polític que el seguí, etc.

3.2.1 El Seminari féu més, encara. Fidel a la seva especificitat de sociolingüística, organitzà una enquesta sobre la consciència de catalanitat i sobre l'ús de la llengua catalana, que fou passada a totes les persones de Toluges (o que aleshores s'hi trobaven) que es posaren a l'abast dels participants, el dissabte 23 i el diumenge 24. He tingut accés a la part de l'enquesta que hi fou menada pel grup de «les angleses» (J. Butterworth, L. M. Segerman-Peck i P. M. Geake).⁴ No cal dir que, si ja el conjunt de l'enquesta evidenciava defectes greus (per tal com mancava d'una mostra congruent, d'un qüestionari d'opcions tancades, d'un mètode d'interrogatori establert rigorosament, etc.), defectes que, emperò, eren acceptats d'entrada, atès l'objectiu —no de documentació, sinó de sensibilització— de l'empresa, amb més motiu els dits defectes han d'ésser retrets al treball dut a terme per les entusiastes angleses. Aquestes s'adreçaren a 24 per-

⁴ Regraccio ben de cor Gentil Puig per haver-me fet arribar el report que les tres col·laboradores esmentades redactaren sobre llur participació a l'enquesta.

soneš (15 homes i 9 dones), d'edats compreses entre 20 i 55 anys, de totes dues nacionalitats (18 «francesos» i 6 «espanyols»), d'oficis variats (bé que amb un predomini accentuat d'estudiants), i residents gairebé a tots els Països Catalans, sigui al nord sigui al sud del Pirineu.

3.2.2. Tradueixo, ara, uns fragments del report subscrit per les tres col·laboradores de l'enquesta (redactat originàriament en francès). «En allò que pertoca l'ús del català a Toluges, n'hem tret clarament la impressió que, en contrast amb el comportament dels occitans, els catalans no s'avergonyeixen de parlar llur llengua. L'empren habitualment en família i fins i tot en ocasions oficials, per exemple a l'ajuntament, on hom parla en català o en francès. A l'escola, els nens i nenes tenen reconegut, d'una trentena d'anys ençà, el dret de parlar català, i hi reben, en alguns casos, cursos de llengua catalana. Un francès d'uns trenta anys ens deia que aquesta mateixa llibertat no deixava de posar problemes: els catalans "francesos" tenien així la impressió d'ésser lliures, i no s'adonaven, en canvi, de com es trobaven mancats de llur dret al desenvolupament industrial, per raó de la política centralista del govern. D'altra banda, al Principat, la situació, que havia esdevingut extremament difícil, ara semblava millorar bon xic, per més que realment l'opressió continuava produint-s'hi, encara que fos d'una manera menys manifesta.» «Aquesta enquesta ha estat de gran interès per a nosaltres, sobretot perquè no sabíem gairebé res de la situació, i perquè així hem tingut l'avinentesa d'aprendre'n quelcom. Al mateix temps cal reconèixer tanmateix que, per interessant que sigui, l'enquesta no permet de demostrar gran cosa, per raó que no hi partíem de cap mostra veritablement representativa de la població. En efecte, hem de creure que els qui han assistit als actes commemoratius ja eren dels qui es preocupen per les coses catalanes. I passa que són justament aquests els qui s'expressen en català, no solament com un capteniment normal, sinó també com un símbol de llurs aspiracions i de llur solidaritat. Només cal veure si la "majoria silenciosa" s'hi interessarà amb prou força perquè el somni esdevingui realitat.»⁵

3.2.3. Anant ara a les preguntes sociolingüístiques de l'enquesta, posats els interrogats davant la qüestió de si consideraven que el català era una llengua o un *patois*, 22 (sobre 24, com sabem) afirmaren que era una llengua (i només 2 li donaven el caràcter de dialecte o *patois*).

Quant a la llengua parlada, hom posava tres preguntes als interrogats: 1) com parlaven amb persones de més edat que ells; 2) com parlaven a casa, en família, i 3) com parlaven al lloc de treball. Les respostes foren:

⁵ Prescindeixo ací dels fragments del report que es refereixen als aspectes polítics de l'enquesta.

1) Amb persones grans:

1. Català	13
2. Francès	2
3. Català i castellà	6
4. Català i francès	2
5. Castellà i francès	1
<i>Total</i>	<u>24</u>

2) En família:

1. Català	11
2. Francès	2
3. Català i castellà	7
4. Català i francès	3
5. Castellà i francès	1
<i>Total</i>	<u>24</u>

3) Al lloc de treball:

1. Català	4
2. Francès	7
3. Català i castellà	—
4. Català i francès	2
5. Català, castellà i francès	4
6. No responen	7
<i>Total</i>	<u>24</u>

Hi havia, per fi, una darrera pregunta, concernent ara l'indret o el medi en el qual l'interrogat havia adquirit coneixences de català. Les respostes es distribuïren així:

1. En família	13
2. A la Facultat	2
3. Al Principat	2
4. A la Catalunya del Nord	4
5. No responen	3
<i>Total</i>	<u>24</u>

Aquestes són, doncs, les grans línies de la part de l'enquesta que anà a càrrec de «les angleses», i que acabo de reportar, més en tant que exponent de l'«esperit del Seminari de Perpinyà», que no pas en tant que documentació fefaent de sociolingüística.⁶

⁶ Com abans (cf. nota anterior), deixo de banda les respostes a preguntes formulades entorn del terreny polític (hom demanava l'opinió dels interrogats sobre les solucions separatista i autonomista).

4. PRESENTACIÓ DEL GRUP CATALÀ DE SOCIOLINGÜÍSTICA

4.1. De primer, el Grup Català de Sociolingüística figurava en qualitat d'organitzador del Seminari de Perpinyà (cf. § 1.1). De més a més, diverses al·lusions hi havien estat fetes, en el decurs de les sessions i de les discussions. El fet és que els participants forans es mostraven interessats per tenir una informació més abundosa i més sistemàtica del Grup. D'altra banda, aquest havia acordat de reunir-se el dia 25, a Perpinyà, per a fer-ho, doncs, en l'avinentesa de les reunions de sociolingüística. Així, no fou difícil d'anunciar, dins les activitats del Seminari, una presentació del Grup Català de Sociolingüística, que tingué lloc el dilluns 25 de juliol, a la tarda.

L'acte consistí en quatre intervencions, de deu minuts cadascuna, que es descabdellaren de la manera següent: 1) «De la linguistique catalane à la sociolinguistique catalane», per Antoni M. Badia i Margarit (Barcelona); 2) «Le "Congrès de Cultura Catalana" et les débats sur la langue catalane», per Joaquim Torres (Barcelona); 3) «The "Grup Català de Sociolingüística": The will and the way», per Lluís V. Aracil (València); 4) L'originalité du "Grup Català de Sociolingüística", per Domènec J. Bernardó (Perpinyà).⁷ Actuà de moderador de la sessió Georg Kremnitz (Münster).

4.2. Heus ací un breu resum de cada intervenció.⁸

4.2.1. A. M. Badia i Margarit: «De la lingüística catalana a la sociolingüística catalana». Aquest títol correspon a una trajectòria que hom troba sovint, a casa nostra, dins la vida professional de diversos lingüistes, els quals, si la situació de la llengua catalana fos més normal, probablement no s'haurien sentit impellits a estudiar-ne la problemàtica, és a dir, a fer sociolingüística. Aquesta peculiaritat té un reflex en tota la comunitat dels catalanoparlants, que sempre s'han interessat i han considerat els afers de la llengua i de la cultura com a propis. Així, abans de la guerra civil (1936-1939), hom trobava pertot arreu cursos de català o textos i cursos de divulgació gramatical i lexicogràfica, i la correcció idiomàtica era un tema de carrer. No cal dir que la dita actitud popular, d'adhesió a la llengua, és la que ens ha salvat de la gran desfeta (després, doncs, de 1939), és la que fa que, avui mateix (quan hem de recobrar tantes coses

⁷ Encara hi hagué l'exposició, igualment de deu minuts, de la comunicació de David Gold (esmentada a la nota 1). És fàcil de comprendre que hi fou incorporada pel seu contingut català. En realitat, emperò, es tractava, no d'una comunicació de contingut doctrinal, o d'actituds, o de metodologia de sociolingüística (que és el que atreia l'interès de les altres quatre), sinó d'un aspecte molt important de l'ús de la llengua catalana per uns grups, les comunitats hebraiques. El text de David Gold quedà un xic desplaçat, dins la sessió (no podia ésser llegit en cap altra ocasió, per raons personals seves), ell hagué de comprimir-ne molt l'exposició, i, de fet, no suscità el debat que mereixia i que ell i tots els catalans hauríem desitjat que originés. Esperem que David Gold es veurà compensat d'aquest petit contratemps amb la publicació propera del seu treball, que hom li ha ofert d'inserir dins els nostres *TSC*.

⁸ Voldria expressar tota la meva reconeixença als amics J. Torres, Ll. Aracil i D. J. Bernardó, per haver-me fet arribar sengles resums de llurs intervencions, que així són més fidels a les versions exposades efectivament a la sessió que no pas si jo les hagués construïdes refiant-me de la meua memòria personal.

perdues) l'únic diari en català que apareix a Barcelona insereixi fixament, i no per atzar en un lloc molt destacat, una lliçó de llengua catalana. Reprenent l'òptica científica, la lingüística catalana difereix de la que hom conrea al més sovint pertot arreu en el sentit que, entre nosaltres, un bon nombre d'empreses científiques han estat dutes a terme amb la col·laboració d'amateurs apassionats. Això és evident, en el cas d'Antoni M. Alcover (tant amb el seu famós diccionari, iniciat després d'una crida popular, i amb l'aportació de materials fornits per gent no professional —materials que, naturalment, després foren revisats—, com amb el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906, que reuní 3.000 inscripcions, quan amb prou feines si aleshores teníem vuit o deu lingüistes i gramàtics, etc.). Bé que Alcover sigui l'exemple més contundent d'aquesta «lingüística interessada», fàcilment en podríem esmentar molts d'altres. Hom pot afirmar sense exagerar que no trobaríem cap capítol de la lingüística catalana que no mostri el seu engatjament amb el cos social, com, a l'inrevés, en tots aquests casos el cos social presta suport al treball dels lingüistes. Es tracta d'una situació ben peculiar, no compartida per altres col·lectivitats, que jo m'he permès de caracteritzar amb l'enunciat significatiu de «ciència i passió dins la lingüística catalana».⁹ El dit engatjament, que no deixa d'aparèixer fins i tot en el cultiu de les metodologies més abstractes, com és ara la gramàtica generativa transformacional, és el que ha assegurat l'existència i la pervivència, no sols de la lingüística catalana, sinó també de la ciència i de la cultura catalanes en general, enfront les grans proves i totes les adversitats a què aquelles han estat sotmeses. D'ací el judici general: la lingüística catalana només podia existir si era una «lingüística compromesa». No cal dir que l'engatjament del qual parlo havia d'assolir el seu punt culminant amb la sociolingüística, per tal com hi convergeixen, d'una banda, la voluntat de sobreviure que manifesten els catalanoparlants i llur interès per la llengua i pels treballs entorn de la llengua, i, de l'altra, la ciència que té justament per objectiu la problemàtica i els condicionaments sota els quals viuen les llengües.

4.2.2. Joaquim Torres: «El Congrés de Cultura Catalana i els debats sobre la llengua catalana». El fenomen col·lectiu al qual hem donat el nom de «Congrés de Cultura Catalana» és un exemple, molt important en si mateix, de les formes que adopta el moviment de recuperació de la personalitat catalana durant els darrers decennis. Per a situar aquest fenomen en el seu context històric, cal dir que després de l'ensulsiada de 1939, que significà, sobretot al Principat de Catalunya, un retrocés bruscat i violentíssim d'un procés de recuperació lingüístico-cultural ja molt avançat, la resistència del poble català aviat es féu present, però les seves manifestacions eren durament reprimides, de manera que el resorgiment fou lentíssim. Arribats a l'última etapa del franquisme, quan ja les fissures del sistema polític l'havien clivellat una mica, ens trobem, un bon dia de març de 1975, que 18 regidors de l'Ajuntament de Barcelona (naturalment designats, no pas elegits) diuen «no» a una petita subvenció per a l'en-

⁹ Cf. Antoni M. BADIA I MARGARIT, *Ciència i passió dins la cultura catalana*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat 1977. El primer text que hi és inclòs és el del que fou discurs acadèmic a la Universitat de Barcelona, a començos de 1977.

senyament de la llengua catalana. Aquest fet és reportat per la premsa, i l'onada de protestes, provinent de tots els sectors de la societat catalana, i sobretot de les capes populars, és immensa i creixent, àdhuc impensable després de tant de temps de silenci forçat, que molts creien definitiu. Justament feia poc (pel gener del mateix any) que el Col·legi d'Advocats de Barcelona havia llançat la idea d'un Congrés de Cultura Catalana: l'èxit és també grandios, i l'onada de protestes en contra dels «regidors del no» esdevé una onada d'adhesions a la idea del Congrés. El Congrés de Cultura Catalana es converteix així, després de diverses vicissituds de signe diferent, en un moviment col·lectiu de reflexió i de debat sobre tots els aspectes de la personalitat pròpia dels Països Catalans, un moviment que ha anat produint una sèrie de materials que seran sens dubte de gran utilitat de cara al procés de recuperació de l'autonomia que ara s'està iniciant.

Entre les nombroses seccions del Congrés, que abracen des de la indústria a les arts plàstiques, i des de la navegació a l'agricultura, no podia mancar-hi naturalment una secció dedicada a un aspecte tan definidor de la personalitat catalana com és la llengua. L'àmbit de Llengua del Congrés de Cultura Catalana ha representat, en la mateixa línia que el conjunt del Congrés, un centre de debats, obert a tothom, entorn d'alguns dels problemes més vius que ha d'afrontar el moviment en pro de la normalització social de la llengua catalana. Els principals temes tractats en el si de l'àmbit han estat essencialment els següents: 1) el problema del desprestigi de la llengua pròpia; els fenòmens diglòssics; 2) la llengua catalana i la immigració; 3) les polèmiques al voltant de l'ús oficial i de la política lingüística més adequada; 4) la llengua catalana a l'ensenyament; 5) la llengua catalana als mitjans de comunicació social; 6) la llengua catalana a la vida comercial i industrial, i 7) el català estàndard normatiu. Aquests són alguns dels problemes més importants que té posats un poble que, després de segles de repressió de la personalitat pròpia, vol recuperar la plena normalitat en l'ús de la seva llengua.

4.2.3. Lluís V. Aracil: «El Grup Català de Sociolingüística: "el voler i el camí"». Sota un títol intencionat —que al·ludia al proverbi anglès «where there is a will there is a way» («on hi ha una voluntat hi ha un camí») —, Aracil presentà concisament el Grup Català de Sociolingüística en forma d'una concatenació de fets històrics concrets. L'orientació i l'impuls del Grup esdevenien evidents. La seva mateixa trajectòria, a partir d'uns orígens obscurs, era una lliçó, un exemple, per tal com demostrava pràcticament que la iniciativa i l'esforç humans produeixen realitats palpables. Per alguna raó, hom considera típicament catalana aqueixa afirmació creadora —mentre que, d'altra banda, el seu sentit universal és obvi. Sens dubte, el sentit i la força de la sociolingüística catalana actual s'expliquen pel fet que el nostre treball científic és part integrant d'un moviment històric molt vast. La situació catalana exigeix i produeix efectivament una sociolingüística prou original, de mal classificar, per tal com, paradoxalment, és ensems més diversa i més coherent que la sociolingüística que hom fa en d'altres llocs, i la seva diversitat coherent és sens dubte un avantatge més que no pas una deficiència. La sociolingüística a casa nostra respon a exigències i aspiracions socials que no són pas

imposades per ningú. Personalitats i especialitats força diferents convergeixen dins el Grup perquè tenen un interès vital en comú: la llengua catalana; i això crea una consciència d'interdependència i de solidaritat que, tot i no ésser pas simplement acadèmica —de fet, transcendeix el nostre Grup—, fa possible una cooperació científica remarcablement fructífera. És ben natural, després de tot, que els catalans en general tinguem una consciència sociolingüística molt viva, la qual, si més no com a exemple i estímul, ha d'ésser a l'avantguarda de la sociolingüística moderna arreu del món. Cal afegir que, a l'obertura del Seminari, Aracil havia estat invitat a trencar el glaç, i que ho va fer tot esbossant un paral·lel entre la sociolingüística (disciplina problemàtica que alguns ignoren o neguen) i els catalans (grup humà sense existència oficialment reconeguda). La seva tesi fou que, entre la sociolingüística i els catalans, hi ha una coincidència essencial i objectiva per tal com han d'afirmar-se tot *fent-se*, a despit dels fets acomplerts i dels interessos creats. La sociolingüística és així «catalana» en un sentit molt real —no pas necessàriament pels seus continguts, sinó pel seu mateix esperit, per la seva originalitat innovadora i pel seu impuls constructiu—. En això consistia, segons Aracil, el significat històric del Seminari Internacional de Sociolingüística, i també la raó profunda per la qual aquest havia de tenir lloc en terra catalana.

4.2.4. Domènec J. Bernardó: «L'originalitat del Grup Català de Sociolingüística». Hi ha tres aspectes que palesen la dita originalitat. En primer lloc, en el pla de l'organització, la sociolingüística catalana és animada per un grup estructurat a nivell nacional, i no pas estatal, pluralista (amb una absència total d'exclusiva que sembla afavorir l'emergència d'un nou paradigma integrador de les relacions de producció, la ideologia i l'inconscient) i que ha esdevingut un veritable lloc d'intercanvi i de confrontació que funciona dins el sociograma i no dins l'organigrama (en mancar d'aparell administratiu i de subjecció acadèmica). Segonament, quant a la seva gènesi social, cal subratllar que, portada per un autèntic moviment social, la sociolingüística catalana conegué un procés molt particular d'institucionalització que permeté, en comptes d'eliminar la dita gènesi social, d'iniciar una investigació teòrica, il·lustrada, per exemple, pel treball de Lluís Aracil sobre l'emergència del paradigma sociolingüístic. Per fi, cal dir que la situació particular de la sociolingüística catalana és la d'una producció d'un discurs científic sobre la diglòssia dintre la mateixa diglòssia; considerant, d'altra banda, la importància atorgada al criteri de la pràctica en l'elaboració teòrica, la qüestió de la implicació (relacions subjecte-objecte de coneixença) havia de posar-se forçosament. En el cas català, la implicació és totalment assumida i en curs de teorització.

En conclusió, Bernardó posà en relleu que la sociolingüística catalana ja coneixia un procés de generalització, especialment amb l'àmbit de Llengua del Congrés de Cultura Catalana, generalització ben percebuda per observadors forans, com Joshua Fishman, que el 1974, durant un congrés internacional, ja remarcà que «tot català era necessàriament un sociolingüista». Aquesta situació única fa de la sociolingüística catalana, el dia

d'avui,¹⁰ un «analitzador» —el Seminari Internacional de Perpinyà essent de fet un dispositiu que fa realitat aquesta interpehlació— del conjunt de la ciència sociolingüística.

4.3. Acabades les intervencions, s'inicià un debat, ric i vari, llarg i, a estones, d'una certa duresa. La discussió versà tant sobre la situació actual de la llengua catalana (en general, però sobretot a la Catalunya del Nord), com sobre els continguts, les tasques i les orientacions del Grup. Com dic, la reunió fou llarga, de manera que, a l'hora prevista per a cloure-la, encara hi havia moltes coses a dir. Extraordinàriament, la sessió fou represa havent sopat i es perllongà fins ben entrada la nit.

Ací voldria recollir les grans línies de la discussió. No en forma de reportatge, sinó més aviat de reflexió. Així, no passaré revista de les diferents opinions emeses, ni em referiré a les persones que les emeteren (cosa que, no havent-hi hagut ningú que en prenguéss nota, esdevindria irrealitzable), sinó que faré unes consideracions sobre el contingut global del debat. És evident que no pretenc d'encertar-ho; qualsevol que ho recordará millor pot rectificar el meu report i jo —i tots— li'n restarem ben agraïts.¹¹ Penso que la reflexió i els comentaris que ara encetaré poden ésser útils, tant per a nosaltres, és a dir, als membres del Grup, com per a la mateixa sociolingüística en general.

Si m'és permès de fer-hi una remarca prèvia, voldria justificar el paper que jo assumeixo escrivint aquestes pàgines. No és perquè jo gaudeixi, dins el Grup, de cap preeminència ni perquè, per això mateix, jo hi hagi d'ésser més escoltat o més tingut en compte. No: simplement, si ara escric el que escric és perquè jo sóc bon xic un sociolingüista *sui generis*, pel caràcter adventici de la meva sociolingüística.¹² D'aquesta manera, al mateix temps que no desconec les coses de què parlo, la meva condició especial em permet d'objectivar-les i de parlar-ne com si no en fos un protagonista tan directament afectat com els altres (per més que, en el fons, me'n senti colpit com el qui més!). La prova és la meva posició passiva durant gairebé tota la discussió, la qual cosa m'ajuda ara a parlar-ne amb més independència.

Potser caldria insistir en el fet que el Grup Català de Sociolingüística és un lloc de convergència de persones diferents i de punts de vista hete-

¹⁰ Domènec J. Bernardó m'ha precisat recentment que la seva anàlisi corresponia a un estat de fets ara depassat, i que considerava que una nova situació s'havia instaurat amb una acceleració brutal del procés d'institucionalització, sense cap emergència de paradigma. Aquesta tesi serà objecte d'un article ulterior, que apareixerà dins els TSC.

¹¹ Tanmateix, per a sagnar-me en salut, he consultat un esborrany primitiu del present text als amics i col·legues Lluís V. Aracil, Domènec J. Bernardó, Anna Moll, Gentil Puig i Joaquim Torres, membres del Grup Català de Sociolingüística, així com a Georg Kremnitz, moderador de la sessió; tots sis foren presents, i per tant testimonis —i, sovint, participants actius— de la llarga discussió. Els agraeixo vivament les observacions que hi han fet, sobretot Lluís V. Aracil i Georg Kremnitz. Afegeixo, però, que tot el que diré és la meva interpretació de la discussió i que la responsabilitat del contingut és exclusivament meva (i dic això en descàrrec de llurs opinions personals, les quals no han de coincidir pas amb la meva).

¹² Cf. Serra d'Or, abril de 1975, pàg. [228] 36, i TSC, 1, pàgs. 12-13.

rogenis sobre el funcionament de la llengua. Units tots, això sí, per l'interès comú per aquest funcionament de la llengua. D'altra banda, crec que això retrata amb molt d'exactitud la realitat de la llengua catalana.

A continuació, en benefici de la claredat d'exposició, distribueixo en sis punts el report sobre la discussió haguda. No n'esgotaré el contingut, però espero de donar-ne, com deia, les grans línies.

5. ACTITUDS DELS SOCIOLINGÜISTES CATALANS

5.1. *La situació del català.* En aquest terreny, dos aspectes s'endugueren preferentment l'atenció (§§ 5.1 i 5.2). El primer és el que ací anomeno situació del català, i cal dir que la discussió hi versà sobre la demografia dels catalanoparlants (sobretot pensant en la Catalunya del Nord) i la vitalitat del català davant la força i el poder de la llengua oficial (en el cas present, el francès). Tots dos extrems havien estat recollits per participants forans, que, molt interessats, havien col·laborat a la realització de l'enquesta feta a Toluges (*cf.* § 3.2) i hi havien observat el captament lingüístic d'una sèrie de persones. Són ells qui feren sortir la delicada qüestió dels percentatges de catalanoparlants (i dic delicada, per tal com sovint hom no l'enfoca prou correctament). És clar que les enquestes forneixen dades de valor indubtable per a establir estadístiques de parlants. Ara bé, si alguns del Grup s'hi mostraren reticents, és perquè volien cridar l'atenció sobre el risc de donar per bones una sèrie de dades sovint obtingudes sense les precaucions indispensables: no és difícil d'imaginar situacions en les quals un catalanoparlant respongui d'una manera que —si examinem les coses superficialment— més aviat suggeriria que parla francès (i es tracta, com dic, d'un catalanoparlant!). En aquests casos, les enquestes ens informarien a tort. Potser algú en conclougué que, davant la possibilitat que les enquestes palesin que el nombre de catalanoparlants és molt reduït, nosaltres fem com la guineu de la vella faula que, «quan no les pot haver, diu que són verdes». No: simplement volíem dir que cal relativitzar, tot matisant-les, les dades d'enquesta, les quals sovint són un ganivet de dos talls. Em sembla clar que les reserves d'alguns membres del Grup Català de Sociolingüística respecte a les enquestes i a les estadístiques resten ben justificades si hom té en compte tant que les informacions així obtingudes són irremeiablement parcials, com que totes elles són gairebé sempre susceptibles de manipulació, sobretot als indrets on hi ha una mena o altra de conflicte lingüístic (que tanmateix solen ésser els indrets on val més la pena de llançar enquestes sociolingüístiques...). Aleshores, l'ús aberrant de la llengua imposada per part d'uns nadius que així rebutgen de fet llur llengua pròpia produeix una veritable commoció, de conseqüències de vegades incalculables. Potser caldrà estudiar un dia les ocasions en les quals els catalanoparlants empenen el castellà o el francès, i escatir-ne objectivament les causes. Ara bé, deixant-nos de les especulacions insinuades, retornem on érem: tot reconeixent que, dins el Grup, no deixa d'haver-hi una certa desconfiança davant les conclusions que molts cops hom extreu de les enquestes i davant l'aplicació que algú pot fer dels resultats que se'n deriven, això no vol pas dir que no n'accep-

tem els mètodes. Només cal recordar que diversos membres del Grup Català de Sociolingüística han treballat en enquestes, la qual cosa mostra que el mètode hi és acceptat i que, malgrat les limitacions esmentades, hom pot treure'n un bon profit.

5.2.1. *L'episodi de Toluges.* Un segon aspecte preocupava granment els participants, i sortí una vegada i altra al llarg de la discussió. Era un fet concret viscut, que monopolitzava llur interès amb la força dels fets concrets. El dissabte 23, a la tarda, a Toluges (on havien anat molts dels sociolingüistes del Seminari, cf. § 3.1), se celebraven unes noces. Davant els actes de les festes commemoratives de la Pau i Treva de Déu (sobretot en iniciar-se el recital de cançons a càrrec de Teresa Rebull), diversos invitats a les noces promogueren un aldarull de protesta, que originà uns petits incidents. Però el que més sorprengué els sociolingüistes presents fou que els increpants, que mitjançant llur actitud s'autodefinien en tant que gent «de dretes», en insultar els qui es disposaven a escoltar la Teresa Rebull, ho fessin *en català!* Es veia ben bé que els sociolingüistes amics del català sentien que els trontollaven els fonaments: el català, llengua oprimida; el català, objecte de reivindicació; el català, la llengua que els sociolingüistes catalans (per ella engatjats!) malden per dignificar i per normalitzar..., ¿és també la llengua dels qui l'oprimeixen, dels qui fan perdurar els motius de reivindicació, dels qui s'oposen a la seva dignificació i a la seva normalització?

Reconeguem que, per a un observador forà, les coses no són fàcils d'entendre. Una primera constatació que cal fer és la de la gran extensió social (gairebé universalitat) de la llengua catalana, la qual ho és tant, d'estesa, que ja no serveix per a matisacions ideològiques (com —exagerant— no hi servirien el fet de respirar ni el fet de menjar). Ara bé, aquesta universalitat del català en tant que mitjà bàsic de comunicació no és incompatible, ni de bon tros, amb maneres varies d'entendre la dosificació dels seus usos; aleshores, al dessota d'un cert èmfasi en l'ús del català per a apostrofar injuriosament els qui volen escoltar un recital de cançons, i precisament per raó d'aquest mateix èmfasi, potser hi descobriríem una reticència o una franca oposició a una normalització general, i per tant valenta, de la llengua. Com si el fet d'emprar el català en ocasions de comunicació oral pertanyents a la vida més ordinària, i, per això mateix, mancades de transcendència (com és la d'insultar uns compatriotes), ja ens estalviés de conquerir-li d'altres avinenteses de categoria superior (com són les que els sociolingüistes i les persones conscients defensen, en lluitar per la normalització idiomàtica). Dit d'una altra manera: hi ha uns usos corrents, àdhuc uns usos folklòrics, de la llengua que no impliquen l'assoliment de tots els seus drets; o bé: hi ha uns «usos reduïts» de la llengua, que són radicalment allunyats de la «normalització lingüística», i, de vegades, valer-se de la llengua en algun dels esmentats «usos reduïts» pot ésser una mena de subterfugi per a impedir-ne la «normalització».

5.2.2. El capteniment sociolingüístic que palesa l'episodi de Toluges és una de les proves més colpidores del concepte de diglòssia. Aquella gent de Toluges tenia una llengua per a uns usos determinats (entre d'altres, la injúria): el català; aquella mateixa gent tenia també una altra llengua

per a les ocasions solemnes i formals: el francès. Tota l'alienació lingüística i cultural, àdhuc les realitats polítiques i econòmiques inherents, es troben presents en aquest petit incident. No em cansaria d'insistir sobre el fet que, dins una comunitat idiomàtica afectada de diglòssia, es tracta d'un comportament absolutament normal. Reconec que el dit comportament pot ésser més difícil d'entendre per a persones la situació diglòssica de les quals no ateny cotes tan elevades, per exemple per als catalans del Principat. A bon nombre de valencians, en canvi, l'episodi de Toluges no els semblarà tan lluny de la realitat.

Així, aplicant la dicotomia assenyalada («usos reduïts»/«ús normalitzat») a l'episodi de Toluges, probablement els mateixos que aleshores empraven el català per a apostrofar, s'hi haurien oposat en un altre indret i en una altra situació, amb l'objectiu, àdhuc sense confessar-s'ho, de salvar unes estructures que es veurien amenaçades amb la «normalització lingüística», la qual per força ha de voler dir canvis de tota índole. Duent les coses fins a l'extrem, l'ús folklòric o ocasional del català pot significar ensems el rebuig d'un ús total normalitzat. I, dit això, afegeixo que jo, personalment, arribo a admetre dosis elevades de bona fe en el comportament sociolingüístic esmentat, que cal explicar per diferents factors socio-culturals de les persones.

5.3. *La qüestió dels mètodes.* Ultra el tema de la situació de la llengua (que acabo de reportar, §§ 5.1 i 5.2), la discussió versà sobre altres aspectes. Un d'ells, l'actitud del Grup davant els mètodes de la sociolingüística. Per certes intervencions fetes per membres del Grup en el decurs de les sessions del seminari, hi havia la impressió, bastant compartida, que el Grup Català de Sociolingüística rebutjava sistemàticament els mètodes de treball de la novella ciència, la qual cosa ens feia, als ulls de molts, uns iconoclastes i uns franc tiradors.

Cal dir d'entrada que allò que més colpeix a qui s'acosta per primer cop a la bibliografia de la sociolingüística és la manca de fixesa d'unes quantes idees bàsiques, premissa indispensable perquè qualsevol disciplina científica funcioni amb eficàcia. En efecte, no hi ha *un* mètode de la sociolingüística: hi ha diversos mètodes, de vegades molt diferents, gairebé oposats, que empren els sociolingüistes. Aquesta constatació, fàcil de fer, com dic, examinant la bibliografia, ja em sorprengué en el decurs dels debats del darrer Congrés de Sociologia (Toronto 1974, cf. § 1.3). Si encara discutim sobre els continguts precisos de la nostra ciència, si encara no ens hem posat d'acord sobre els seus mètodes, potser diu poc qui diu que el Grup s'oposa als «mètodes de la sociolingüística». ¿No fóra, per ventura, més apropiat que cadascú digués, en tot cas, que el Grup no sembla acceptar el *seu* mètode de treball? Perquè tots plegats encara manquem d'uns mètodes propugnats, acceptats i aplicats d'una manera, no ja unànime, sinó ni tan sols majoritària.

D'altra banda, no m'estranyaria que un dia hom arribés a la conclusió que no podem establir *el* mètode de la sociolingüística. I és que la realitat que volem fer objecte d'estudi és tan vària, que lògicament cada faceta que n'examinarem exigirà uns procediments de treball que per força han de diferir dels que aplicarem a les altres facetes. Si les coses són així, la

nostra pretesa iconoclàstia només seria una prova que el Grup Català de Sociolingüística està atent a la realitat concreta a la qual vol servir, s'hi sent immers, i és la mateixa realitat qui li inspira els mètodes de treball més adequats en cada cas. Cal afegir que, atès que el Grup és una convergència de persones diferents i de punts de vista heterogenis, units tots per l'interès comú pel funcionament de la llengua catalana (cf. § 4.3), aquesta circumstància acreix encara la diversitat de temes i de camins que el caracteritzen.

En suma, crec que podem afirmar que els membres del Grup Català de Sociolingüística no se senten esclaus d'una metodologia que podria fer-los l'efecte d'imposada de fora estant i que potser els dificultaria una tasca que els és suggerida per la mateixa realitat que estudien, i, al mateix temps, se senten oberts i interessats per conèixer com treballen llurs col·legues que operen dins d'altres realitats, perquè creuen que de tot arreu hom pot extreure ensenyaments profitosos i perquè esperen que tots els camps els forniran dades que, d'una manera o altra, sempre seran aplicables al propi.

5.4.1. Científics i militants. Heus ací un nou aspecte de la discussió, que hi assolí el seu punt culminant. La sociolingüística essent una disciplina que estudia tant uns capteniments humans (els que es refereixen a l'ús de les llengües) com els factors sociopolítics i socioculturals que els determinen, té posat, del primer moment ençà, el problema de si pot romandre indiferent davant la sort de les llengües i davant les persones que les parlen, o si ha de distingir acuradament entre l'estudi científic i les situacions humanes, tot assumint aquell i deixant de banda aquestes darreres. Si el sociolingüista, evidentment home de ciència, ha de limitar-se a ésser un científic o si ha d'ésser ensems un militant (sense deixar d'ésser, és clar, un científic). Es pot dir que tothom admet el doble caràcter, científic i militant, del sociolingüista d'avui. En efecte, davant una llengua oprimida, davant les situacions de conflicte lingüístic, el sociolingüista no té sinó una opció: ultra realitzar la seva comesa amb tot el rigor i amb tota objectivitat, s'ha de posar al costat de la llengua sofrent, tot lluitant per ella i pels qui la parlen. On ja no hi ha acord és sobre els límits del «sociolingüista-militant», car, segons com ho esguardem, el procés dins aquest vessant humà no té aturador. O només en té un: simplement el que desemboca al terreny polític. I, deixant de banda que el sociolingüista (com qualsevol altre científic, com qualsevol ésser humà) pot ésser també un polític, el problema és que el sociolingüista no és, en tant que sociolingüista, un polític, per tal com, malgrat l'afinitat existent entre totes dues feines, una cosa és un sociolingüista i una altra cosa és un polític. Aquest és, com dic, el problema; un problema greu i delicat, perquè, a la dificultat de destriar entre dues comeses afins, s'afegeix la de tot allò que frega el camp de la política, que apassiona i divideix els homes més que no cap altre punt de discussió, i que, en el cas de la sociolingüística, és en bona part responsable de la diversitat de temes i de mètodes que l'afligeix (cf. § 5.3). De més a més, ací succeeix, com en els restants comportaments humans, que les actituds més radicals semblen les més justes, perquè contenen al màxim alguns de llurs ingredients, incloent-hi els que les fan més atractives; així no és rar que, tot interessant-se d'antuvi, per

alliberar una llengua de la situació d'«oprimida», de resultes d'un conflicte lingüístic prou conegut, un sociolingüista, per concatenació lògica de fets reals i d'apreciacions subjectives, acabi llançat a la reforma de la societat i compromès en la lluita de classes...

5.4.2. No sé si les consideracions precedents són prou clares, o si caldria encara introduir-hi matisos. Em fa l'efecte que el terme «polític» —que he emprat reiteradament— podria originar una certa ambigüitat dins els conceptes expressats abans. I potser m'he equivocat, en incorporar aquest mot, per raó de la seva remarcable extensió conceptual. Quan afirmava que el sociolingüista ha d'ésser militant, volia dir que s'ha de sentir engatjat, que no ha d'estudiar els objectes *fredament* (tot sentint-se'n separat, en tant que els objectes són el seu camp de treball), sinó que els ha d'estudiar *interessadament* (tot sentint-se identificat amb les situacions humanes que els objectes impliquen). Hom podrà replicar-me que el «militant» ja és, per força, un «polític» (en un sentit o altre del mot). Penso que el problema (més aparent que real) es resol si prenem en consideració dos fets: 1) que el terme de «polític» pot designar tant el «sociolingüista-militant» (el científic engatjat, del qual parlava suara) com el «sociolingüista-home d'acció» (que executa un programa, al servei d'unes idees), i 2) que el «sociolingüista-militant» pot sentir-se endut a esdevenir «home d'acció» (per imperatiu de la mateixa ciència que conrea) o pot no sentir-s'hi endut (contingut per la mateixa ciència que conrea). En ambdós casos, es tractarà d'un «sociolingüista-militant» (o, segons com ho volguéssim dir, d'un «polític»), que simplement tindrà l'alternativa de decidir, en consciència, de llançar-se ell mateix a l'acció o de treballar perquè l'acció sigui executada per altri (tot continuant essent, en tots dos casos, un «sociolingüista-militant»). Això explica la duplicitat pràctica amb què es presenta la sociolingüística entre nosaltres (essent sempre, és clar, una sociolingüística militant; cf. § 5.4.3).

5.4.3. ¿Quina és la posició del Grup Català de Sociolingüística davant el dilema de científics o militants? D'entrada, és fàcil de comprendre que, si la lingüística catalana ja és una ciència «engatjada», pel fet d'ésser «catalana» (cf. § 3.2.1), amb més raó la sociolingüística catalana se sentirà engatjada amb la comunitat parlant, de la qual comparteix i fa seus tots els afanys per obtenir una llengua usada amb llibertat, amb dignitat, amb plenitud. Els sociolingüistes catalans són, doncs, militants; si no, no són.

Quant als límits de llur compromís, en allò que pertoca al difícil i problemàtic destriament entre sociolingüística i política, jo diria que, entre nosaltres, hi ha de tot. Cal reiterar que el Grup no és cap partit polític, i que és una convergència de persones i de punts de vista (cf. § 4.3). D'aquests principis extraïem una conseqüència d'amplitud de criteri. Així, acceptem com a pròpia tota activitat (enquesta, recerca, estudi, etc.) que versí sobre l'ús de la llengua, tant si és feta des d'una òptica que tendeixi a subvertir les estructures de la societat, com si no es proposa de sortir del camp més estrictament sociolingüístic. Per exemple: acceptem com a pròpia la campanya de «Català a l'escola», tant si és menada per aquells qui ja en tenen prou, d'introduir la llengua a l'ensenyament (amb exclusivitat, amb continguts catalans, etc.), com si és menada per aquells altres

per als quals el «català a l'escola» no és viable si no construïm abans una escola nova, segons uns principis més democràtics.

El Grup no se sent incompatible, doncs, amb posicions molt diferenciades, fins i tot antitètiques. Qui se sentirà atret, per consciència professional de sociolingüista, a lligar la lluita per l'alliberament de situacions lingüístiques conflictives amb la lluita de classes, per l'alliberament de tots els qui se senten discriminats en el terreny de la justícia social, tindrà un lloc en el Grup (per més que la seva actuació depassi sovint el camp científic propi i se n'entri ja en el de la política). Qui se sentirà atret, també per consciència professional, a completar la lluita per l'alliberament de les esmentades situacions lingüístiques conflictives amb l'aprofundiment d'aspectes d'ensenyament (com el bilingüisme a l'escola), o de psicolingüística (com el desenvolupament de la personalitat), o de geolingüística (com l'anivellament espacial a favor de les solucions idiomàtiques dels grans nuclis urbans), etc., tindrà igualment un lloc en el Grup (per més que els seus estudis ja incideixin en el camp d'altres disciplines, bé que sempre en relació amb la sociolingüística). El Grup Català de Sociolingüística, fent honor als seus orígens personals múltiples, resta obert a totes les possibilitats, dins un mínim d'engatjament que considera indispensable.

En canvi, hi ha un punt respecte al qual els membres del Grup han estat fins ara molt inflexibles: les relacions amb l'administració o amb institucions més o menys vinculades a l'administració. Així, no han estat sollicitats patrocini ni subvencions, que en alguns casos semblaven indispensables, per a conservar una independència de militant, que no hauria pogut tolerar immixcions de caràcter polític en empreses purament científiques. És possible que les coses canviïn en un futur immediat, si poseïm un dia institucions més genuïnes, i així ho esperem. Fins ara, però, aquesta ha estat una actitud que aspirava a ésser coherent.

5.5. *La concepció democràtica.* No és que aquest tema sorgís de manera explícita en el decurs de la discussió que ara reporto. Nogensmenys, sí que era quelcom que es respirava en l'ambient i que jo mateix he deixat insinuat ací i allà a les pàgines anteriors, simplement per raó de l'afany de reproduir tant els punts del debat hagut a Perpinyà com el clima en què les converses es produïen. Per fidelitat, doncs, penso que haig de referir-m'hi, i per això mateix obro aquest nou paràgraf, que procuraré, emperò, que no adquireixi proporcions fora mesura. El Grup Català de Sociolingüística (com s'esdevé en els altres aspectes de la lingüística i de la ciència en general, al nostre país, cf. § 4.2.1) se sent identificat amb la comunitat catalanoparlant: és gairebé un tòpic que la llengua (l'ús de la llengua, vist subjectivament com una mena de necessitat biològica; la passió amb què la llengua és defensada per qualsevol membre de la comunitat; l'interès per aprendre-la i per millorar-ne les coneixences, generalment tan escasses, etc.), la llengua, dic, és el tret que més bé permet de caracteritzar la nostra peculiaritat colectiva. Així, no ha de sorprendre ningú que el nostre Grup tingui una consciència social profunda.

Pel costat personal, el Grup consta d'elements, naturalment sortits de la comunitat, però d'extracció vària, des de tots els angles: de procedència geogràfica, de *status* econòmic, de formació cultural i professional,

d'ideologia política. etc. És més important, emperò, de valorar les nostres relacions amb la comunitat pel costat de les coses. I bé, és mitjançant l'anàlisi de la relació amb les coses que podem parlar d'una identificació total amb la comunitat. Un exemple: durant molt de temps (el punt àlgid fou al 1976) hem estat discutint si calia obtenir l'oficialitat o la co-oficialitat de la llengua; pel gener de 1977, el català fou declarat del mateix rang que el castellà, a la Universitat de Barcelona; l'obsessió del nou Conseller de Cultura i Ensenyament de la Generalitat, a partir del seu nomenament (desembre 1977), és el decret de bilingüisme, etc. Quina ha estat la reacció del Grup Català de Sociolingüística, davant totes aquestes preocupacions formals? Es pot resumir així: tant si obtenim unes declaracions formals, àdhuc una reglamentació oficial, com si no les obtenim (i sense negar mai que això hi pot ajudar molt), el que ens interessa és que l'ús de la llengua s'estengui en la realitat del cos social...

Per això ens ha afectat pregonament d'analitzar com les dificultats de la llengua catalana han incidit en el cos social, sobretot en les seves capes més humils. Tres mostres: 1) els estralls que produïa, a partir de 1939, la imperiosa obligació d'expressar-se en castellà en llocs públics, sobretot entre les persones de poca cultura; 2) la pertorbació psicològica i la lentitud en l'adquisició del vocabulari bàsic que l'escola en una llengua altra que la materna originava (i origina!) en els nostres infants; 3) el canvi d'actitud que tots hem observat en els immigrants, quan aquests s'han adonat del paral·lisme entre llurs reivindicacions de classe i la reivindicació de la llengua i la cultura catalanes, en una situació d'injustícia comparable a les de tipus social. Són tres mostres de les preocupacions del Grup que calen molt endins de les entranyes del poble.

Fins i tot quan ens elevem en l'escala social, i tothom diria que els nostres temes d'estudi ja no miren tan exclusivament les classes més modestes (perquè ens atreuen, poso per cas, el tema de la llengua litúrgica, o el problema de la llengua per a l'escriptor, etc.), arribarem a la conclusió, si ho examinem bé, que la nostra sociolingüística es troba lligada, indefectiblement, irremeiablement, amb els comportaments idiomàtics més populars...

5.6. *La consciència d'universitaris.* El refús a recórrer a l'ajut d'institucions oficials (del qual parlava suara, § 5.4.3, final) té una aplicació directa a la universitat. No hem volgut vincular les activitats de caràcter sociolingüístic a les universitats (ara parlo de l'Estat espanyol, a l'època de Franco), per a conservar la nostra integritat científica i el nostre esperit de militants. D'altra banda, en el decurs de la discussió, diversos membres del Grup havien afirmat que la sociolingüística catalana sorgia de la base popular. Jo mateix remarcava suara que el Grup està atent a la realitat concreta a la qual vol servir (cf. § 5.3). I és ben bé així. I, ja que és així, per això mateix insistíem en el gran fet del Congrés de Cultura Catalana i en la seva projecció popular (cf. § 4.2.2); en efecte, a hores d'ara, el Congrés ja compta amb més de 12.000 inscripcions de congressistes, la qual cosa confirma el notable suport que la societat li presta. O bé en un important estudi col·lectiu sobre la llengua i l'ensenyament a València, que han dut a terme equips de mestres interessats. Bé que tots estiguem fermament convençuts que la sociolingüística catalana poua molt (en

temes, en mètodes, en actituds) de la base popular que ella mateixa auscultava, potser sí que en férem un gra massa, exagerant-ne la importància. De fet, en plena discussió, hom posà la pregunta de si els membres del Grup Català de Sociolingüística renunciàvem a la nostra condició d'universitaris. La pregunta, feta a persones que són a la Universitat o que hi han passat, tenia tot el to d'un retret, àdhuc d'un reptament. Amb tot, crec que fou oportú que ens fos formulada, car això fou comentat durant la discussió i posteriorment ha canalitzat les nostres reflexions.

No, no renunciem de cap manera a la condició i a l'esperit d'universitaris. He dit, a diversos indrets, que el pas per la universitat, deixant de banda un volum més o menys considerable d'informació, que després és en gran part oblidat, suposa dues adquisicions fonamentals: un sentit crític davant els esdeveniments i les persones, i la coneixença i l'aprenentatge dels mètodes científics. Cap d'aquestes dues adquisicions no es perd ni s'oblida. Podríem renunciar-hi? És impossible; encara que ho volguéssim, no aconseguiríem de renunciar-hi.

Justament és el mateix esperit crític que la universitat ens havia donat el que ens fa adoptar una actitud reticent, però no desesperançadora, davant la universitat d'avui.¹³ I bé, és la dita actitud la que provocà la pregunta que ara comento i a la qual procuro de respondre. No hem perdut la condició d'universitaris, ni de bon tros. La nostra condició de tals fa, però, que no ens sentim identificats amb la universitat d'avui, perquè no ens satisfà i perquè en volem una altra de molt diferent. Aspirem a tenir una universitat nova, en la qual precisament les dades que provenen de la base popular seran també objecte de recerca i d'estudi. Aleshores, la sociolingüística (ciència eminentment universitària, en tant que és ciència) i els seus materials de treball (materials de natura popular, en tant que elements d'una ciència social) es trobaran en una universitat de la qual ja no haurem de renegar.

6. CONCLUSIÓ

6.1. La sociolingüística catalana és una manifestació més —i notablement rica i matisada— de la situació de la llengua catalana. Així com la llengua catalana és, ella mateixa, un cas especial (alguns l'anomenen únic) dins el mosaic de les altres llengües romàniques (o àdhuc de les llengües de cultura), així també la sociolingüística catalana es presenta amb un llarg seguit d'originalitats. Els qui la conreen, tots ells diferint els uns dels altres per mentalitat, formació personal i científica, vocació professional i compromís sociopolític, convergeixen, però, en llur interès, fins i tot en llur passió, per la sort de la llengua catalana. Cadascú segons les seves possibilitats, tothom fa allò que creu que ha de fer per ella: estu-

¹³ D'altra banda, el dit esperit crític pot aconseguir millores no pas menys preables, fins i tot dins la vella universitat que voldríem substituir. En allò que pertoca al nostre camp específic, recordem les activitats, docents i de recerca, que la Universitat de Perpinyà duu a terme en sociolingüística, i que a la Universitat de Barcelona l'ensenyament de la sociolingüística ha restat incorporat al pla d'estudis regular, dins la llicenciatura de llengua catalana.

diant aspectes del seu ús i els problemes i dificultats que aquest ús implica, defensant-la davant l'acció d'unes estructures que estaven —i estan, ai las!— destinades a fer-la desaparèixer, favorejant que la massa de catalanoparlants visqui sempre en estat de tensió, de manera que no es perdi la vella i exacta idea que la comunitat serà mentre la llengua sigui, etcètera. Els sociolingüistes catalans viuen i treballen amb el convenciment compartit que, mitjançant un tàcit repartiment de funcions, entre tots ho farem tot.

6.2. En la mesura que la sociolingüística catalana és una disciplina científica, és un aspecte de la ciència catalana, una peça dins tot el seu conjunt. Ara bé, tinguem en compte dos factors: d'antuvi, que tota la ciència catalana —i, al seu si, la lingüística catalana— ja és una activitat que no es realitza mai al marge de la comunitat parlant, que aquesta presta suport ferm i decidit a les seves tasques i a les seves manifestacions; segonament, que la sociolingüística és, ja per si sola, una ciència engatjada, tant pels seus temes d'estudi com per les actituds dels qui s'hi consagren. Conjugant tots dos factors, hem de concloure'n que, amb la sociolingüística catalana arribem a un dels màxims possibles de ciència engatjada.

6.3. La sociolingüística catalana aprèn directament de la realitat de la llengua catalana. Extreu els temes d'estudi i àdhuc els mètodes de treball de les peculiaritats i dels condicionaments, en definitiva de la mateixa problemàtica de la llengua catalana, així com del tarannà col·lectiu del poble que s'hi comunica, que s'hi expressa i que hi fa la seva aportació a la cultura. Nogensmenys, la sociolingüística catalana no vol ignorar ni prescindir de les orientacions, tendències i mètodes de la sociolingüística general, i, bé que reconegui que aquesta es mou encara amb una gran manca de seguretat i d'avinença entre vies no fàcils de conjuminar, procura d'adaptar els criteris generals a la situació de la llengua catalana, ensems que ofereix les seves experiències concretes entorn d'aquesta llengua per a una consideració d'abast universal.

6.4. Tornant, abans de cloure el present article, a les reunions de Perpinyà, haig de constatar que, sense que hi hagués cap pla deliberat, el Grup Català de Sociolingüística jugà d'una manera ben natural un paper central en totes les etapes del Seminari Internacional de Sociolingüística, sobretot en les més crucials i culminants, en les quals foren posats estrepitosament problemes fonamentals que afecten tota la sociolingüística contemporània. La lliçó que traguérem d'aquella gran experiència és que el nostre treball ací, tot i la seva modèstia quantitativa, té un sentit i una validesa qualitativa que no deixen d'ésser universals. De fet, descobrírem amb sorpresa que convé que el nostre treball tingui una projecció i una difusió internacionals, precisament en interès de la mateixa sociolingüística.¹⁴ Clarament: sembla innegable que, lluny d'ésser provincial, tímida,

¹⁴ Heus ací un fet que ho exemplifica: Georg Kremnitz prepara un recull de textos de sociolingüística catalana que apareixeran en versió alemanya.

receptiva i endarrerida, la nostra sociolingüística és a l'avantguarda d'un moviment mundial. Ara només cal que sapiguem mostrar-nos a l'altura de la responsabilitat que contraïem amb les dites constatacions.